

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXXV. évf.

1900. November - December.

6-dik füzet.

A székely kérdés.

Az egyházi élet folytonos érintkezésben van a népelettel. Azért az egyházi irodalom is jól teszi, ha foglalkozik néha a néppel, mert ha attól elszakad, minden dogma és minden elmélet a ezéltalanság ködében vész el. Hisz a sociologia ma már nem csak a böleselemnek és államtannak lett gyakorlati jelentőségben elsőrendű alkatrésze, hanem az egyházat is úgy ethikai, mint vallási tekintetben mind közetlenebbül érdekli. S ha az egyház ezt tekintetbe nem veszi, elhanyagolja, helyrehozhatatlan kárát vallja. Nem kell messze mennünk bizonyítékokért, mert ha körülnézünk, lépten-nyomon rábukkanunk.

Azért a nép multja és jelene, lelki és testi élete, életmódja, öröme és fájdalma, reménye és szenvedése, boldogulása és küzdelme minden vallásrendszernek és igehirdetésnek keretébe tartozik.

S e folyóiratot e tekintetben melyik nép érdekkelhetné oly közelről, mint eszméinek s részben hitének örökösei s szerkesztőségének vér- és fajrokonai: a székelyek?!

* * *

Akár a hun népfaj egyenes leszármazottjának tekintsük a székelyt, akár a magyar nemzettest egy kitelepített keleti rajának, mindenképen méltó e néptörédék azon érdeklődésre, mely legújában iránta nyilvánul. S hogy e tekintetben főképp a történeti nyomozás jár elől, az által még jobban kiemelkedik azon történelmi hivatás, mely e népet multjánál és a benne rejlő physikai, szellemi és erkölesi tulajdonságoknál fogva megilleti.

Nem abban áll ugyanis egyedül az u. n. *székely kérdés*, hogy a hun vagy magyar (közben: bessenyő, kabar) eredet lesz-e a történeti kutatás végeredménye. Sőt ez irányban meglepő siker nem is várható. Egy-két újabb erősség az egyik oldalon s egy-két bizonyíték megingatása a másikon nehezen fogja ide vagy oda végkép eldönteni a vitás kérdést, mert az igazi eredet korszakának határ-

vonalaín elalszik minden mécs, mely a sötétbe bevilágíthatna. Nyolcz évszázra vissza tudjuk ugyan nyomozni a székelység nemzeti intézményeit és tartózkodását mai lakóhelyén, de azontul, épen a magyar nemzet települése korszakából, a hun-eredet hagyományain kívül egyéb erősség nem áll rendelkezésünkre. A székely és magyar nyelv azonossága kétségtelen, ámde a feltételezett közös családfának, a hunoknak nyelvéből semmit sem őrzött meg sem följegyzés, sem a hagyomány. A hiányzó láncszemeket ki és hogyan fogja összeállítani?

Mire számíthatunk tehát e kérdésben? Csupán arra, hogy a többé-kevésbé ismert keret tartalma jobban kidomboríttatik s visszamenő következtetésekre biztosabb alapot nyerünk. S ha a fő kérdés titkát meg nem oldhatjuk is, a kutatás hasznát kiesinyelünk nem szabad.

Ez már eddig is rávezetett, hogy a székely kérdés hordereje az eredet vitatásában nincs kimerítve. Tudásunkat ugyan ez mindig ingerelni fogja; de ez inger kielégítetlenségéért kárpótlást kapunk egyebekben, a mikkel ez alkalommal is foglalkozni kívánunk.

A székelység faji kiválóságában a történelem a legjobb államfenntartó elemek egyikét állítja élénk.

A Kárpát hegyszorosai az évszázak folyamán minden ellenségnek utat nyitottak feléje, de őt hegyei és szűk völgyeiből soha ki nem szorította egy is. Nem csak őrt állott egymagára az ország keleti határán, de szükség esetén a *székely ispán* zászlója alatt saját fegyverzettel hadat küldött a közös haza védelmére is, mely haderő e maroknyi népnél 30—50.000 főre ment s ha benn a hazában, vagy éjszaki és keleti ellenséggel folyt a háboru, az egész fegyveres erő végig harcolt; nyugati ellenség ellen tizedrésze, déli táborozásban fele vett részt s egy hónapig maga élmezte magát. Fegyverzete vadászgerely, íj, tegez és szablya, később puska volt, melyet a lovasok is hordottak (lovas-puskások), s testöket kemény vászon-mellevért fedte. A székenként tartott *lustrálon*, ez ősrégi népszámláláson a hadi erő, fegyverzet és hadikészültség számbavétele mindig egyik főfeladat volt, mert a készenlétre oly nagy gondot fordítottak, hogy a véres kard, vagy később trombita és dobszójelre minden fegyveres azonnal a gyülekező helyre indulhasson.

Bonfinius megerősítvén Anonymusnak a székelyekről a XI-ik évszázadból fennmaradt tudósítását, azt mondja, hogy „e nemzet a hadban a legzordonabb, a szolgaságot nem tűri.“ S ha valaki közü-

lők a harcban gyáván viselkedett vagy a lustráról elmaradt, a legmegszégyenítőbb büntetés, jobbágságra vetés érte. Toroczko mellett a tatárokon nyert győzelem s ezer magyar fogoly kiszabadításáért kapták a kézdi székelyek Aranyos-földét 29 helységgel a XIII. évszázban, megalapítván ezzel itt a hetedik székely széket. Mátyás királyllyá választatásakor ott táboroznak ők is Rákos mezején. Az I. Lipót diplomája is a „legharciasabb emberfaj“-nak mondja a székelyt.

S ha valaki kérdésbe tenné e harczedzett nép szívósságát, vitézségét a békésebb új korban: utalunk Petőfi apothecosisára, melyben a maga halhatatlanságának részesévé tette „A székelyek“-et.

Ime! nem levonható-e ebből egy konkrét *székely kérdés*: miért nem használják fel a történelem igazolásával kínálkozó ezen őserőt ma a hadsereg javára kellőképen?!

A faj-szaporóság e népben rejlő államfenntartó erőnek hasonlóan egyik elsőrendű tényezője. Hegyi kristály forrásainak és vizeinek-, ózondus levegőjének, egyszerű, de tartalmas táplálkozásának, erdei és mezei testedző foglalkozásának összeható befolyása szívósságot, rugékonyságot, életenergiát bő mértékben fejlesztett ki e nép csont- és izomrendszerében s vérkeringésében. Ehez járul idegzetének összhangzatossága, edzettsége, lankadatlan munkakedve és kitartása, mely a természettől mintegy kiesikarja az önfenntartás kellékeit; erkölcsi erje, mely a esüggedéstől megóvjja; kedély-ruganyossága, mely kedvet talál az élet szelid örömeiben s gazdag forrása a dal és meseköltésnek; szellemének üdesége, mely sziporkázik az ötletes humorban s a néplélek prismáján ezerféle változatban szórja szét fénysugarait; értelmiségének magas foka, mely sokoldalú tanulmányosságot, előrelátást és törekvést s életböleseséget rejt magában. E testi és lelki tulajdonságok együttevve olyan faji egyedé teszik a székelyt, melynek a nemzeti életben nagy hivatása van s melynek minden parányát megmenteni, gondozni és értékesíteni állami érdekeink egyenesen megkövetelik. Évszázak előtt ők maguk így gondolkoztak és éreztek, midőn az erővesztés megakadályozására vagyon-vesztés alatt tilalmat állítottak fel, hogy valaki közülök egy éven túl idegenben éljen. S e tekintetben még a szomszédos vármegyéket is *külső országnak* mondták. Mintha előérzetük lett volna, hogy ebből egy végzetes *székely kérdés* fejlődhetik ki: a *kivándorlás*, melyet csirájában kell megfojtani. S vajjon a minek ők akkor, magukra hagyatva, egyszerű intézményeik keretében, de

hazafias előrelátással ellenállottak, ma a fajok élet-halál küzdelmének paranesoló korszakában, ezer-féle hatalmi eszköz birtokában gáttat vethetünk-e?! Mit esinálunk mi e nemzeti vérveszteséggel szemben? Statistikát — — és útlevelet. Pedig e szapora és munkás népnek kenyér kell; de az elképzeltetlen apróra darabolt barázda e kenyeret már nem adja meg. Ők hajdan a földbirtok 'tulságos feldarabolásának gáttat vetettek a *kizárólagos fú-örökösödés* törvényével. E védelem azonban már esupán történelmi adat s az öt holdon is alul szállott birtokminimum esaládfenntartásra még oly szorgalmas népnél se lehet elegendő.

De hiszen e népet páratlan tanulékonyssággal, ipari tehetséggel, üzleti mozgékonyssággal áldotta meg az ég. Házi-ipari terményeivel már nemesak az országot járja be, de Ausztriában és a Duna mentén fel egész Bajorországig is találkozunk a szóttessel házaló székely asszonyokkal.

Nem százával, de ezerével kellene tehát ipartelepekre, műhelyekbe és gyárakba telepíteni a székely ifjúságot, hogy nekik jövőjük s az otthon maradtaknak kenyérük legyen e hazában. Magát a Székelyföldet is, mely ipari anyagokkal tele van, gyárakkal kellene behálózunk, hogy a munkaerő minden időben keresethez jusson. S ha azon milliók, a melyek erre szükségesek, pénzügyi számítással elég hasznot nem hajtanak, nem kárpótolná-e ezt azon nyereség, a mit a nemzeti erő gyarapodása nyújtana?! Hiszen az állam háztartásában a közvetett haszon sokszor értékesebb a közvetlennél. Csak azon magaslatról kellene már egyszer tekinteni e székely kérdést, hogy az nem lokális, hanem elsőrendű nemzeti érdek s hogy a székely ügyért hozandó áldozat sokszorosan ki fogja magát fizetni az államnak.

A székelység is első sorban földmivelő és állattenyésztő nép. Ez utóbbi tekintetben nagy kiterjedésű erdei legelőit megfelelő haszonnal értékesíti. S míg régen, a magyar nemzeti királyság korában összes adófizetését ökör-adóval rőtta le, el lehet mondani, hogy adó és minden egyéb pénzbeli szükségletét ma is tulnyomóan állattenyésztésből fedezi; mert gabonája saját fogyasztásán tul alig ér. Gazdaságában tehát a természet egyenes utmutatását már ősidők óta bölesen követi. De míg a nemzet — igen helyesen — állattenyésztésre milliókat áldoz, a székelyek egy pár kiváló gazdasági sajátlagos állatfaja veszendőbe van. Földmivelésében is újítások kellenének, hogy termelése napi szükségletén tul terjedjen. E téren

kereskedelmi növények nélkül boldogulni nem lehet. S ezek közül csupán az itt jól tenyésző kendert és lent találjuk, de ezt is csupán házi-ipari célra. A lendületnek indult méhészet és gyümölcsészet kellő figyelemmel és esekély áldozattal jó keresetforrássá tehető. Általában a nép nagy szorgalma, kitartó munka-ereje és tanulékony-sága megfelelő vezetés és támogatás mellett gazdasági téren is sokra volna hivatva, ha e vezetés és támogatás megfelelő mértékben és tudatosan nyújtatnék. De itt a késelelem veszélylyel jár, mert a létért való küzdelem nagyon megnehezedett. A mementó nehogy későre érjen a népek sorsát intéző körökbe, mert a székelység anyagi eleste végzetessé válnék a magyarság sorsára Erdélyben. Ez a székelység a magyarság létkérdése itten.

A Székelyföld erdői és hegységei esekély terjedelmű termékeny völgyet és térséget engedtek a földművelésre. S az elszaporodott nép mind magasabbra vontatja ekevasát, hogy a kopár hegyoldalakból is terményt erőszakoljon ki. Az arató munkás sok helyt már az erdei fák árnyékában tartja déli pihenőjét, s a gyér és rövid fejű kalász alig adja vissza a vetőmagot. S hogy az aránytalanul sok munka és kevés eredmény mellett a nép mégis fenntartotta magát, sőt ruházkodás, táplálkozás és általános háztartásban bizonyos fejlettebb igények kielégítéseig is eljutott: ez üzleti szellemének és sokoldalú házi-iparának tulajdonítható. Ez utóbbiban nagy része van a nőnek, a ki nyáron együtt végez a férfivel minden mezei munkát s télen át fonásával, szövésével az egész háznépet felruházza s férjhez adó leányait összes ág- és fehérneművel kiállítja, sőt üzleti célra is nem keveset termel. Általában a textil- és fa-ipar az, mely a székelyeknél leginkább elterjedt és kifejlődött s az ő természetének legjobban megfelel. Iparos eleme a kézműipar minden ágában van ugyan s ipari tehetségének jeleivel minden téren találkozunk, de általános népiparnak az a kettő mondható. Mily hatalmas ipartelepeket lehetne e téren e százezer kezű, szapora munkaerővel felvirágoztatni!

A küzdelemteljes életmód az embereket rendszeren megtöri és komorrá teszi. S ha a kitartás ereje megesökken, a kifáradt és megtévedett lélek fellázad az emberi és isteni törvények s a társadalmi rend ellen. Az u. n. szociális bajok járványszerűen fellépnek. A vagyon és személybiztonság eltűnik s a tévelygések áldozatainak vére a nélkül omlik, hogy bár egyetlen szenvedőnek is terhe könnyebbülne.

Az emberiség ezen szomorító betegsége minden küzdelme daczára sem érintette még a székelyt. Természete alapján komoly ugyan, de nem pessimistikus, mert telítve van vallásos érzéssel. Minden munkáját Isten nevében kezdi s az alkonyt hálája kíséri. A hit és erkölcsi erő még nem rendült meg lelkében s tisztesség-tudásban, felebaráti és vendégszeretetben ősi erényeket gyakorol. A szülők, az idősebbek és a felsőbbség tekintélye tiszteletben áll előtte. Tunyaság bűnei, féltelenség szenvedélyei lelki és testi épségét nem rontották meg. A tudás és művelődés iránt fogékony. Annak hasznát és előnyeit gyermekei nevelésében közvetlenül látja, mert alig van népesebb székely család, melyből tanult ember ne emelkedett volna fel. Épen azért iskolái már régi idő óta virágnak s Erdély magasabb tanintézetei telve székely ifjúsággal s a hivatalok és gazdaságok székely értelmiséggel. Az ország belsejébe irányuló ezen kivándorlás mindig erőforrása volt a magyar ügynek. S ezen önkénytelenül nyilvánuló százados műfolyam újmutatás, hogy az minden téren keresztülvihető s az otthon fölösleges rajok a nemzet számára megmenthetőek és értékesíthetőek.

Erőteljesen kifejtett faji tulajdonsága a székelynek a *nemzeti öntudat* is, a mire nem csekély befolyással voltak ősi törvényei, a melyekről Verbőczy is elismeri, hogy „mindenestül fogva külön törvényük és szokásuk vagyon. Hadi dologban bölcsék, kik örökségeket és tisztet nemzetségre és nemzetségeknek ágazattyára osztják — s kiváltképpen való nemesek.“

Hogy ez a történelmileg ismeretes hat nem és huszonnégyszáz (tribus et generes), mely a községekben a hadnagyot és bírót felváltva szolgáltatta, eredetét honnan vette, annak nyomozását, mely a nemzeti eredet kérdésével függ össze, a történetírókra bizzuk. De ez a körülmény s hogy a székelyek mindnyájan egyenlők és nemesek voltak, adót csak a király koronázásakor s a trónörökös születésekor fizettek (ökör-adó) s honvédelmi tekintetben, vagyoni helyzetük szerint, mindnyájan a lovasok (lófő) vagy gyalogosok rendjébe voltak beosztva, harszi fegyverzetük s egyéb felszerelésük és lovuk sajátjuk volt, — a nemzeti gyűlésen minden nagykorú férfi részt vehetett és egyenlő jogokat gyakorolt, — székely birtokot a kincstár sem kihalás, sem nota következtében nem örökölt, hanem az a szomszédokra szállott, — tettenérés nélkül perbe idézni senkit közülök nem lehetett: ezek s több chez hasonló törvények a székelyt a nemzeti egyediség magasabb fokára és

tudatára emelték. Magukat nemes székely-nemzetnek, földüket Székelyországnak mondják és írják s a székely ispánság a királyi felség czimek közt is helyet foglal. Ez erőteljesen kifejtett nemzeti önézretre ezéloz Mátyás király történetirója, midőn azt mondja róluk, hogy „szolgaságot nem tőrnek és semmiképpen meg nem szelidithetők.“ A jobbágytság szolgaságát pl. annyira nem tőrtek, hogy az 1608-iki nemzeti gyűlésen az ellen ismételve törvényt hoznak, hogy a „kik magukat önként jobbágyoknak elkötötték, uraiktól vissza foglaltassanak és ha újra elkötik magukat, fejeket vessessék.“ Ez osztály mint társadalmi rend nem is fejlődött ki közöttük, csak szorványosan voltak annak itt-ott képviselői. Dalában tehát e nép joggal és büszkén mondhatja: „Széköl vagyok, szabad bérezek lakója!“

Ez erőteljes fajtudatnak köszönhető nyelvének romlatlan épségben való fenntartása is. Földrajzi helyzeténél és üzleti összeköttetéseinél fogva két népesaláddal, a némettel (szász) és románnal folytonos érintkezésben állott, de a nyelvhatárok az ő hátrányára sehol se módosultak. Sőt saját területén belül a jobbágyokul betelepített románságot felszívta, kiknek már ma csak vallásuk hirdeti, hogy nem Ázsiából jött székelyek. A többség joga és hatalma e tekintetben is érvényesült, mint nagyon sok helyt Erdélyben ellenkezőleg — a mi vesztségünkre. És sajátságos tünemény, hogy míg a román nyelvet a székely is könnyen sajátítja el, ezen eset a szász nyelvre nézve annyira nem áll, hogy megfordítva — a szászok között jelentékeny mértékben nyilvánuló magyar nyelv-ismeret egyenesen a székelyek befolyásának tulajdonítandó, mely befolyás a székely nyelvhatár mentén részint az üzleti érintkezés, részint a szászoknál szolgáló s mindig előszeretettel alkalmazott székely eselések révén érvényesült.

A székelyek magyarnyelve, melynek a reformatio és a fejlődési korszak irodalmilag is virágzó kora volt, népies tartalomban rendkívül gazdag. A népkedély változatos szinpompája árad azon szét szerelmi és katona-dalaiban, tréfás és gúnyverseiben, balladáiban és u. n. énekeiben s azokban a phantastikus tündérmesékben, hol a sarkon forgó arany-vár, tüzet okádó hétfejű sárkány, aranyhaju királyleány, lovagjával beszélgető s ezen veszélyt legyőző taltos, ezüst tavakban játszó és éneklő hablaányok, üldözött ifjú királyfik mind egy-egy bűbájos világnak képeiben és nyelvével vonulnak el káprázó szemünk előtt. Ezekhez járulnak szertartásos ünne-

pélyeik; számos ős népipari foglalkozásaik, melyek a mester-műszavak szótárát becses anyaggal gazdagították; tréfás és képes szövegeik, életböleséget rejtő közmondásaik, szótalányaik, melyek nemcsak gondolati, hanem kifejezésbeli fordulatokban, változatokban és bőségben jelentkeznek. S mindez a gazdag népköltészetnek természetes eredménye. S ha magát e népköltészetet vizsgáljuk, annak terjedelmét és tartalmát e nép maroknyi létszámához viszonyítjuk: tisztelettel kell meghajolnunk azon termékeny erőnyilvánulás előtt, mely e néplélekben jelentkezik.

A ki a nép között figyelmezve járt-kelt, észrevehette, hogy a székely, ép úgy mint a román, dalos nép; de annak is fel kellett tűnnie, hogy míg a román rendszeren csak dallamot, a székely mindig szöveget is dalol. Tehát nála a dal nemcsak ösztönszerű érzelmvilágból fakad, hanem gondolatokkal, eszmékkel karöltve születik. Sőt egy kedveltebb dallamhoz a változó alkalom, helyzet és egyéni hangulat számos új meg újabb szöveget hoz létre. S ez a népköltésnek nagyobb terjedelmet ad.

Brassai azt mondja egy helyt, hogy egy nemzetet nyelvéből, irodalmából jobban meg lehet ismerni, mint utazásokból. Hát ez a nép lelki világát illetőleg teljesen igaz. A székely például egy idegennel való érintkezésben annyira tartózkodó, zárkózott, bizalmatlan, hogy e révén őt alaposan félreismerné bárki is. Szerény, alázatos modorában nem is sejtené szabadságszeretétét, egyszerűségében szellemi fölényt, — igénytelen megjelenésében rettenthetetlen bátorságát s hidegvérűségében lángoló honszerelmét. Ellenben üssük csak fel történetkönyvét s vizsgáljuk át ősi intézményeit, tekintsünk be népköltészetének esilláros esarnokaiba: s szemünk előtt sorban vonulnak el a törvényhozó bölesek, az országvédő és fenntartó fegyveres hősök, a szorgalom és munkaczedett rajok s a muzsák ligeteit felvidámító dalmokok. Egy tündérvilág kiváltságos népe, melyet Mars, Hermes és Apolló az őserdők rejtekeibe azért helyezett, hogy mutatványnak maradjon fenn egy késő kor számára, mint a szívós fajerőnek, fenséges népléleknek képviselője, melyet bámulni, tisztelni és szeretni egyenlő a legnemesebb honszerellemmel. Ez érzés él lelkünkben, mióta a székelyt ismerjük s ezt szeretőnk beplántálni minden magyar szívbe, hogy e népnek erényei imádott hazánk számára termékenységet fokozott mértékben kiárasztassák.

Ez az igazi aktuális *székely kérdés* mindannyinak a foglalatja, melynek szerencsés megoldásáért méltó volna államférfiaknak ver-

senyezni. Hisz ez egyetlen érdem halhatatlanságot biztosítna bármelyikök nevének, mindnyájokénak; mert mindenikök közreműködésére van itt szükség. Az államélet mai munkamegosztásában egyiknek mindent végezni lehetetlen; örvendhetünk, ha mindannyian egyet jól végeznek.

A dicső emlékű báró Eötvös József, a kinek halhatatlansága már a nélkül is romlatlan éreztáblára volt vésve, a kit tehát eszűpán fajszeretet és a népfenség iránt táplált vonzalma vezetett, elég érdemesnek találta a székelységet arra, hogy első nagyobb arányú kísérletét a népnevelés terén a székelyek között hajtsa végre. Az általa eszményi magaslaton fogalmazott népoktatási törvény kipróbálására a székely lett az ő választott népe. Mindjárt 1869. nyarán bentazta a Székelyföldet s benyomásokkal, megfigyelésekkel gazdagon visszatérve munkatársai közzé (Molnár Aladár, Gönczy Pál, Buzogány Áron), megszerkesztette és életbeléptette azon népoktatási hálózatot, melynek méhköpűit a fürge raj csakhamar színmézzel töltötte teli úgy, hogy a nagy államférfi kísérletét, melyet utódai is híven gondoztak, fényesen sikerültnek mondhatjuk. Legújabb népszámlálásunk fogja harmincz évi munkánk eredményét e téren beszélő számokban megszólaltatni. Addig is idevonatkozó adataim érdekes tájékozást nyújtanak az alaki művelődés fokozatos emelkedéséről. Míg ugyanis az *irni-olvasni tudók* átlaga a Székelyföldön mindkét nemet összevéve, 1871-ben 26% volt, 1891-ben már 48-at találunk s számításaim szerint 1900 végén legalább 60%-nak kell mutatkozni. Az erdélyrészi százalék 1891-ben 32, az anyaországi 53 volt. Ha tehát még azt is tekintetbe vesszük, hogy az alfabeták nagy része az alkotmányos korszak előtti időből jött át s annak számát az iskolázás már nem, csak a halál apaszthatja le, a kezdet nehézségeivel is küzdő első harmincz év eredményével teljesen meg lehetünk elégedve.

S a mi az egyik téren sikerült, miért ne sikerülhetne a többin is?! Ha dotatiója arányában — bár egy időn át — mindenik minsiterium annyit fordítana a Székelyföldre, mint a közoktatásügyi, harmincz év alatt egy szép jövő alapjait minden irányban lerakva láthatnók, s a székely kérdések, talán az egy tudományos jellegű eredet-kérdés kivételével, lekerülnének a napirendről. Magyarország keleti bástyáját pedig megerősítve és biztosítva indítanók második évezredének útjára.

A vaskezű Baross minister már észrevette volt, hogy mely téren lehet és kell a székely kérdések egy jelentékeny részét megoldani. Igen korai halála miatt azonban csak épen a kezdeményezésig jutott. Most ismét örömmel látjuk, hogy méltó utód kezébe került az örökség s Hegedüs Sándor, a ki maga is a nemes székely nemzet fia (Zsákodról), fájának éles látásával, szívós munkaerejével és bátor hazafiságával — az angol közmondásként — „szarván ragadja a bikát“ s olyan államférfiui tevékenységet indított meg ez irányban, hogy annak sikeréhez a legszebb reményeket fűzhetjük. Csak úgy vele, mint ministertársaival szemben, kik közül még többekre is feladatok várnak a Székelyföldön, hangsúlyoznunk kell, hogy nagy áldozatokkal járó és összevágó conceptio nélkül a székely ügyek óhajtott rendezését lehetségesnek nem tartjuk.

S ismételjük, szavainkat nem u. n. szűkebb hazafiság sugallja, hanem azon megdönthetetlen politikai igazság, hogy a *székely kérdés az erdélyi magyarság sorsa.*

KOZMA FERENCZ.

Szentábrahámi theológiája.

III.

II. Az új-szövetség közbenjárójáról, a Jézus Krisztusról.

Jézus, mint a synoptikus evangéliumok által bemutatott történeti személy, tulajdonképpen a hitnek nem tárgya; hanem annak kezdője és mutatója, az emberben levő isten-tudatnak kifejtője, a tökéletes élet képe s mint ilyen, nem tartozik a hittudomány körébe. Azonban követőinek iránta érzett nagy tisztelete, az ő tanításai és cselekedetei közti teljes összhang, lassanként elveit, igazságait személyével azonosította s tudományával együtt személyét is a hit tárgyává tette. Mihelyt Jézus a hit tárgyává lett, az első keresztyények azonnal mystikus mondákkal szőtték át életét s őt emberségének megtartásával egy bizonyos eszményi magaslatra emelték. Ennek az alapjában igen tiszteletreméltó törekvésnek segítségére jött a zsidó bölesészet, a mely Jézust is a speculatio körébe vonta. Ilyen világításban jelenik meg Jézus a Pál apostol későbbi leveleiben, a hol már nem „test szerint“ ismerjük meg; hanem egy „égi emberrel“ találkozunk, a ki „minden teremtmény első szülötte.“ A rabbinusi philosophia mellé társul szegődött a hellenismus s különösen Plátó „logos“ tana, melyet Philó egyesített a zsidó bölesészettel. Ennek az iránynak híve a 4-ik evangélium szerzője, a kinél már Jézus mint a „testté lett logos“ úgy jelenik meg. Még csak egy lépés volt addig a pontig, a melyen túl Jézust nem emelhettk. Hosszas habozás után megtette ezt a lépest a niceai zsinat (325), mely élén Athanasiussal Krisztus istenségét kimondotta.¹ Még itt sem ért teljesen véget a Krisztus személye fölött folyt vita. A monophysita és monotheleta harszokban ismételtlen fölujult, míg végül a VIII-ik százév végén az „isten-ember“ képtelen fogalmával béfejeződött.

¹ Simén D. Szentháromság tört. X—XI. f.